

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

**Циклова комісія соціально-гуманітарних дисциплін та фізичної
підготовки**

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

до семінарських занять

навчальної дисципліни «Підприємницьке та трудове право»

вибіркових компонент освітньо-професійної програми

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Технічне обслуговування та ремонт повітряних суден і авіадвигунів

Харків 2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.22 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу
Протокол від 22.08.22 № 1

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.22 р. № 8

Розглянуто на засіданні циклової соціально-гуманітарних дисциплін та фізичної підготовки, протокол від 10.08.2022 № 1

Розробники: викладач циклової комісії соціально-гуманітарних дисциплін та фізичної підготовки, спеціаліст вищої категорії Хомяк О.В.

Рецензенти:

1.Доцент кафедри юридичних наук Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського кандидат юридичних наук Латишева В.В.

2.Викладач циклової комісії економіки та управління Кременчуцького льотного коледжу ХНУВС, к. пед. н, викладач вищої категорії, викладач-методист Носач І.В.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Практичні заняття	Семінарські заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр №3							
Тема 1. Підприємництво: поняття, зміст, форми.	8	2	-	2		4	залік
Тема 2. Господарські договори. Відповідальність в господарському праві.	10	-	-	2		8	
Тема 3. Приватизація державного майна.	8	2	-	-		6	
Тема 4. Поняття про банкрутство.	10	2	-	2		6	
Тема 5. Біржова діяльність. Зовнішньоекономічна діяльність.	8	2	-	-		6	
Тема 6. Антимонопольне законодавство.	8	2	-	2		4	
Тема 7. Поняття, предмет, метод трудового права.	6	2	-	2		2	
Тема 8. Колективний договір.	6	-	-	-		6	
Тема 9. Трудовий договір.	10	2	—	2		6	
Тема 10. Робочий час і час відпочинку	10	2	-	-		8	
Тема 11. Заробітна плата.	6	2	-	-		4	
Тема 12. Дисципліна праці	6	2	-	-		4	
Тема 13. Охорона праці.	5	2	2	-		1	
Тема 14. Трудові спори.	4	2	-	-		2	
Всього годин за семестр № 3:	105	24		14		67	

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Практичні заняття	Семінарські заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр №3							
Тема 1. Підприємництво: поняття, зміст, форми.	10	2	-	-		8	залік
Тема 2. Господарські договори. Відповідальність в господарському праві.	10	-	-	-		8	
Тема 3. Приватизація державного майна.	8	2	-	-		6	
Тема 4. Поняття про банкрутство.	10	-	-			10	
Тема 5. Біржова діяльність. Зовнішньоекономічна діяльність.	8	-	-	-		8	
Тема 6. Антимонопольне законодавство.	8	-	-	-		8	
Тема 7. Поняття, предмет, метод трудового права.	6	2	-	2		2	
Тема 8. Колективний договір.	6	-	-	-		6	
Тема 9. Трудовий договір.	10	2	—	2		6	
Тема 10. Робочий час і час відпочинку	10	2	-	-		8	
Тема 11. Заробітна плата.	6		-	-		6	
Тема 12. Дисципліна праці	6		-	-		6	
Тема 13. Охорона праці.	5					5	
Тема 14. Трудові спори.	4					4	
Всього годин за семестр № 5:	105	10		4		91	

2. Методичні вказівки до семінарських занять

Тема № 1: Підприємництво: поняття, зміст, форми.

Семінарське заняття № 1: Підприємництво: поняття, зміст, форми.

Навчальна мета заняття: поглибити і розширити знання студентів про підприємницьку діяльність.

Кількість годин: 2 години

Навчальні питання:

1. Підприємництво: зміст, принципи та умови здійснення.
2. Способи державного регулювання господарської діяльності.
3. Поняття підприємства як організаційної форми господарювання.
4. Види та організаційно-правові підприємства.
5. Поняття господарських товариств.

Методичні вказівки

Розкриття першого питання плану слід розпочати, що підприємництво — форма діяльності у сфері виробництва і обміну товарів та надання послуг з метою отримання прибутку.

Поняття «підприємництво» уперше ввів у науковий обіг англійський учений Р. Кантільон. Він розглядав його як особливу економічну функцію, важливою рисою якої є ризик. А. Сміт трактував підприємницьку діяльність насамперед як діяльність з власним інтересом підприємця (особистим збагаченням), у процесі реалізації якого підприємці сприяють задоволенню потреб суспільства.

Наступне питання плану вимагає від здобувачів освіти розуміння, що державне регулювання підприємницької діяльності – система економічного, соціального, організаційного, правового та політичного забезпечення державою сприятливого середовища для формування і стійкого розвитку сучасного підприємництва й послаблення негативних тенденцій цього процесу. навчитися .

Третє питання плану передбачає необхідність розкриття поняття підприємства, як організаційної форми господарювання.

Четверте питання плану передбачає розкриття Види та організаційно-правові підприємства.

Останнє питання цієї теми передбачає з'ясування поняття господарське товариство та види та форми.

Питання цільових виступів, додаткові питання для опрацювання під час самостійної роботи над темою:

1. Підприємництво: зміст, принципи та умови здійснення.
2. Способи державного регулювання господарської діяльності.
3. Поняття підприємства як організаційної форми господарювання.
4. Види та організаційно-правові підприємства.
5. Поняття господарських товариств.

Теми для рефератів:

1. Поняття підприємства як організаційної форми господарювання.
2. Види та організаційно-правові форми підприємств.

Література:

1. Конституція України : Закон України : від 28.06.96р., № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
2. Господарський кодекс України : Закон України : від 16.01.2003 № 436-IV// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144.
3. Цивільний кодекс України : Закон України : від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356.
4. Податковий кодекс України : Закон України : від 02.12.2010 № 2755-VI// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112
5. Про захист іноземних інвестицій на Україні : Закон України : від 10.09.1991 № 1540а-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 46, ст.616
6. Про захист економічної конкуренції : Закон України : від 11.01.2001 № 2210-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 12, ст.64
7. Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності : Закон України : від 14.10.1994 № 208/94-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 46, ст.411
8. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань : Закон України : від 15.05.2003 № 755-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 31-32, ст.263
9. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України : Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 07.04.2008 №01-9/211 / Ориєнтир від 18.04.2008, 2008 р., № 15, стор. 41.
10. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Верхогляд та інші проти України» (заява № 66356/10 та 7 інших заяв) від 08.11.2018 року.
11. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Шепілов і Пасічний проти України» (заява № 10395/14 та № 64287/17) від 08.11.2018 року.
12. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Вишняков проти

України» (заява № 25612/12) від 24.07.2018 року, яке набуло статусу остаточного 24.10.2018 року.

13. Господарське право : практикум. - Харків : Право, 2018. - 591 с.
14. Актуальні проблеми господарського права (Особлива частина) : навч. посіб.. - Київ : Ліра-К, 2018. - 798 с.
15. Господарське право : підручник. - Одеса : Фенікс, 2018. - 366 с.

Додаткова:

1. Азімов Ч.Н. Забезпечення договірних зобов'язань / Под ред. Кузьменко Н.М. – Х.- 1995.
2. Беяневич О.А. Господарський договір та способи його укладення: Навч. посібник/ Беяневич О.А.- К.: Наукова думка, 2002.- 280 с.
3. Липницький Д., Болотова Г. Нове у відповідальності по Господарському Кодексу України // Підприємництво, господарство і право.- 2004.- № 6.- с. 8-10.

ТЕМА № 2: Поняття господарських договорів

.Семінарське заняття № 2

Навчальна мета заняття : дати визначення господарському договору та визначити проблеми господарських зобов'язань.

Навчальні питання :

1. Поняття і види господарських договорів.
2. Функції господарського договору.
3. Порядок укладення, зміни та припинення господарського договору.

Кількість годин: 2 години

Методичні вказівки:

При розгляді 1-го необхідно дати визначення господарського договору. Односторонні та дво(багатосторонні) договори. Договори які укладаються на підставі державного замовлення. Договори приєднання. Договори на підставі вільного волевиявлення сторін. Типові договори. Примірні договори.

Розглядаючи 2-е питання потрібно з'ясувати загальні функції договору. Специфічні функції господарського договору.

Вивчаючи 3-питання необхідно з'ясувати що становить зміст господарського договору. Істотні умови договору. Порядок укладення господарського договору. Порядок зміни умов договору. Порядок припинення господарського договору.

Питання цільових виступів, додаткові питання для опрацювання під час самостійної роботи над темою:

1. Договори споживання.
2. Проблеми визначення окремих видів господарських договорів.
3. Укладення господарського договору : проблемні аспекти правового регулювання.
4. Проблеми недійсності господарських договорів.

Теми для рефератів:

1. Проблеми навмисного невиконання господарських зобов'язань.
2. Проблеми визначення поняття «господарські договори».

Питання для самостійного опрацювання

1. Договори поставки.
2. Форма господарського договору.
3. Зміст господарського договору.
4. Проблеми забезпечення належного виконання господарських договорів.

Література:

1. Конституція України : Закон України : від 28.06.96р., № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
2. Господарський кодекс України : Закон України : від 16.01.2003 № 436-IV// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144.
3. Цивільний кодекс України : Закон України : від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356.
4. Податковий кодекс України : Закон України : від 02.12.2010 № 2755-VI// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112
5. Про захист іноземних інвестицій на Україні : Закон України : від 10.09.1991 № 1540а-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 46, ст.616
6. Про захист економічної конкуренції : Закон України : від 11.01.2001 № 2210-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 12, ст.64
7. Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності : Закон України : від 14.10.1994 № 208/94-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 46, ст.411
8. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань : Закон України : від 15.05.2003 № 755-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 31-32, ст.263
9. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України : Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 07.04.2008 №01-9/211 / Ориєнтир від 18.04.2008, 2008 р., № 15, стор. 41.
10. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Верхогляд та інші проти України» (заява № 66356/10 та 7 інших заяв) від 08.11.2018 року.
11. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Шепілов і Пасічний проти України» (заява № 10395/14 та № 64287/17) від 08.11.2018 року.
12. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Вишняков проти України» (заява № 25612/12) від 24.07.2018 року, яке набуло статусу остаточного 24.10.2018 року.
13. Господарське право : практикум. - Харків : Право, 2018. - 591 с.
14. Актуальні проблеми господарського права (Особлива частина) : навч. посіб.. - Київ : Ліра-К, 2018. - 798 с.
15. Господарське право : підручник. - Одеса : Фенікс, 2018. - 366 с.

Додаткова:

1. Азімов Ч.Н. Забезпечення договірних зобов'язань / Под ред. Кузьменко Н.М. – Х.- 1995.
2. Белянєвич О.А. Господарський договір та способи його укладення: Навч. посібник/ Белянєвич О.А.- К.: Наукова думка, 2002.- 280 с.
3. Липницький Д., Болотова Г. Нове у відповідальності по Господарському Кодексу України // Підприємництво, господарство і право.- 2004.- № 6.- с. 8-10.
4. Матвеев Г.К. Основания имущественной ответственности частных предпринимателей // Государство и право.- 1993.- №9.
5. Хозяйственное (предпринимательское право) Украины: Учебник / Под общ. ред. Р.Б. Шишки и Я.А. Чапичадзе. – Харьков: Эспада, 2007. – 552 с.
6. Господарське право : навч. посібник / О. М. Вінник. - 2-ге вид., змін. та допов. - К. : Правова єдність, 2009. - 766 с.
7. Господарське право [Текст] : учебник / за ред. О. П. Подцерковный. - Х. : Одиссей, 2010. - 640 с..

ТЕМА № 4: Законодавство про банкрутство.

Семінарське заняття №3: Законодавство про банкрутство.

Навчальна мета заняття: засвоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, запропонованих до розгляду на семінарському занятті й рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

Кількість годин: 2 години (денна ф.н..)

Навчальні питання:

1. Поняття банкрутства та його правове значення.
2. Провадження у справах про банкрутство.
3. Санація боржника.
4. Ліквідаційна процедура, порядок призначення ліквідатора та створення ліквідаційної комісії.
5. Черговість задоволення вимог кредиторів.

Методичні вказівки:

Розглядаючи 1-е питання, розкрийте поняття банкрутства та його правове значення. Поняття банкрутства суб'єкта господарювання. Правові системи банкрутства (ліквідаційна та санаційна). Суб'єкти банкрутства. Правове становище боржника та кредитора у справах про банкрутство.

Вивчаючи 2-е питання, треба розглянути провадження у справах про банкрутство. Підготовче засідання господарського суду у справі про банкрутство, мета, зміст та наслідки. Попереднє засідання господарського суду у справі про банкрутство, мета, зміст та наслідки. Наслідки визнання боржника банкрутом.

При розгляді 3-го питання зупиніться на понятті судових процедур.

Порядок розпорядження майном боржника. Порядок призначення розпорядника майном боржника його права та функції.

Санація боржника. Порядок призначення керуючого санацією та звільнення його від виконання функцій. Права та обов'язки керуючого санацією. Поняття мирової угоди, порядок її укладення, зміст та наслідки невиконання. Мораторій на задоволення вимог кредиторів.

Розглядаючи 4-е питання, розкрийте ліквідаційну процедуру, порядок призначення ліквідатора та створення ліквідаційної комісії. Порядок проведення ліквідаційної процедури. Правовий статус та повноваження ліквідатора. Порядок створення та компетенція ліквідаційної комісії.

Вивчаючи 5-е питання, треба розглянути черговість задоволення претензій кредиторів. Формування реєстру кредиторів. Особливості черговості задоволення претензій кредиторів.

Питання цільових виступів, додаткові питання для опрацювання під час самостійної роботи над темою:

1. Правові системи банкрутства (ліквідаційна та санаційна).
2. Правове становище боржника та кредитора у справах про банкрутство.
3. Порядок розпорядження майном боржника.
4. Поняття мирової угоди, порядок її укладення, зміст та наслідки невиконання.

Теми для рефератів:

1. Правове становище боржника та кредитора у справах про банкрутство.
2. Поняття мирової угоди, порядок її укладення, зміст та наслідки невиконання.

Література:

1. Конституція України. // Відомості Верховної Ради України 1996, № 30, ст. 135.
2. Цивільний кодекс України. – К.: Атіка, 2003. – 416 с.
3. Господарський кодекс України // Голос України, 2003, 03, 14.03.2003 № 49-50.
4. Господарсько-процесуальний кодекс // ВВР України, 1992 № 6 (11.02.92), Ст. 56.
5. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», ВВР України. – 1992. – № 31. – Ст. 440.
6. Закон України «Про господарські товариства», ВВР України. – 1991. – № 49. – Ст. 682.
7. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Верховна Рада України; Закон від 15.05.2003 № 755-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31-32. – Ст. 263.
8. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції», ВВР України. – 1996. – № 36 (03.09.96). – Ст. 164.
9. Закон України «Про захист економічної конкуренції», ВВР України. –

2001. – № 12. – Ст. 64.

10. Кодекс України з процедур банкрутства: Верховна Рада України; Закон, Кодекс від 18.10.2018 № 2597-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 19, ст.74.

11. Дятленко Н. Особенности определения субъектов хозяйствования в Хозяйственном Кодексе Украины // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 8. – с. 25-31.

12. Логвіненко Л. Аналіз процесів, пов'язаних із банкрутством підприємств // Економіка. Фінанси. Право. – № 5. – 2000.

18. Підприємницьке право: Навч. Посіб. / Ніколаєва Л.В., Старцев О.В. Пальчук П.М., Іваненко Л.М. – К.: Істина, 2001. – 480 с.

19. Науково – практичний коментар Господарського кодексу України: 2 – ге вид., переробл. і допов. / За заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини; Кол. авт.: О.А. Беляневич, О.М. Вінник, В.С. Щербини та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 720 с.

20. Господарське право: Практикум / В.С. Щербина, Г.В. Пронська, О.М. Вінник та інші. За заг. ред. В.С. Щербини. – К.: 2001. – 320 с.

21. Ротань В. Застосування Цивільного та Господарського кодексів України (Коментар до ст. 9 ЦК і ст. 4 ГК) // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 3. – с. 3-7.

22. Господарське право : навч. посіб. для підготовки до іспитів / В. С. Мілаш. – 3–тє вид., змін. – Х. : Право, 2016. – 332 с.

23. Апаров А.М., Онищенко О.М. Господарське право України. Підручники та навчальні посібники. Том 1: Загальна частина – К: Видавництво «Істина», 2016. – 452 с.

24. Господарське право : практикум. - Харків : Право, 2018. - 591 с.

25. Актуальні проблеми господарського права (Особлива частина) : навч. посіб.. - Київ : Ліра-К, 2018. - 798 с.

26. Господарське право : підручник. - Одеса : Фенікс, 2018. - 366 с.

ТЕМА № 6: Антимонопольне законодавство.

Семінарське заняття № 4: Антимонопольне законодавство.

Навчальна мета заняття: навчитися застосовувати норми антимонопольного законодавства на практиці; поглибити теоретичні знання, отримані на лекціях; узагальнювати практику застосування антимонопольного законодавства і робити відповідні висновки за результатами узагальнення; правильно використовувати роз'яснення законодавчих, виконавчих, судових та інших органів у процесі застосування норм антимонопольного законодавства; писати наукові статті і доповіді.

Кількість годин: 2 години (денна ф.н.)

Навчальні питання:

1. Поняття економічної конкуренції та монополізації.
2. Поняття обмеження монополістичної діяльності.
3. Антимонопольний комітет та його компетенція.

4. Поняття та види дій, що визнаються антиконкурентними.

5. Відповідальність за порушення про захист економічної конкуренції.

Методичні вказівки:

Розглядаючи 1-е питання, розкрийте поняття економічної конкуренції та його правове значення. Поняття монопольного становища суб'єкта господарювання.

Вивчаючи 2-е питання, треба розглянути монопольне становище одного и декількох суб'єктів господарювання. З'ясувати, що саме монопольне становище не є порушенням законодавства про економічну конкуренцію. Зловживання монопольним становищем. Штрафи та примусовий поділ суб'єктів господарювання що займають монопольне становище.

При розгляді 3-го питання зупиніться на основних завданнях Антимонопольного комітету України. Участь Антимонопольного комітету у формуванні та реалізації конкурентної політики в частині здійсненні державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції правових заходах обмеження монополістичної діяльності

Розглядаючи 4-е питання, визначити види дій які згідно з чинним законодавством вважаються антиконкурентними.

Вивчаючи 5-е питання, треба розглянути види відповідальності передбачені законодавством України. Адміністративна відповідальність. Цивільно-правова відповідальність.

Теми для рефератів:

1. Конкуренція в ринковій економіці.
2. Сучасний стан української конкуренції.

Тема № 7. Поняття, предмет і метод трудового права.

Семінарське заняття № 5: Поняття, предмет і метод трудового права.

Навчальна мета заняття: поглибити и розширити знання студентів про предмет і метод трудового права.

Кількість годин: - 2 години.

Кількість годин - 2 (денна форма).

Місце проведення: аудиторія коледжу.

Навчальні питання:

1. Поняття та предмет трудового права України.
2. Метод правового регулювання трудових відносин.
3. Поняття джерел трудового права України, їх класифікація.
4. Поняття і класифікація суб'єктів трудового права.
5. Поняття трудових правовідносин.

Методичні вказівки:

Зміст трудових правовідносин. Вивчаючи перше питання, студентам необхідно знати історію та причини виникнення трудового права, а також перші акти трудового законодавства.

Здобувачі освіти повинні засвоїти, що трудове право є самостійною галуззю національного права, а також відрізнити трудове право від цивільного права, адміністративного права та права соціального забезпечення.

Розглядаючи предмет трудового права, студенти мають засвоїти, які відносини регулює дана галузь права, з'ясувати структуру цих відносин, їх суб'єктів та юридичний зміст.

Характеризуючи метод трудового права, необхідно зосередити увагу на специфіці способів регулювання трудових відносин та відносин, пов'язаних з ними.

При вивченні системи трудового права необхідно засвоїти, з яких частин складається система трудового права, а також відрізнити систему трудового права від системи трудового законодавства, системи науки трудового права та системи навчальної дисципліни «Трудове право».

Теми для рефератів:

1. Становлення трудового права.
2. Структура трудових правовідносин.
3. Конституційні права та обов'язки у сфері праці.
4. Сутність правовідносин пов'язаних із трудовими.
5. Тенденції розвитку трудового права України.
6. Правові проблеми удосконалення трудового законодавства.
7. Співвідношення трудового і цивільного законодавства України.
8. Система державних гарантій забезпечення права людини на працю.
9. Міжнародні правові гарантії трудових прав людини.
10. Система трудового права та система трудового законодавства: до проблеми співвідношення.

Література: конспект лекцій.

- 1) Конституція України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
- 2) Кодекс законів про працю України від 10 груд. 1971 р. № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1971. — Додаток до № 50. — Ст. 375.
- 3) Загальна декларація прав людини ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1948 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015
- 4) Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042
- 5) Європейська соціальна хартія (переглянута) від 3 травня 1996 року. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_062
- 6) Мельник К. Ю. Трудове право України : підручник / К. Ю. Мельник. — Харків : Діса плюс, 2019. — 480 с.

- 7) Трудове право: підручник / В. В. Жернаков, С. М. Прилипка, О. М. Ярошенко та ін. ; за ред. В. В. Жернакова. — Х. : Право, 2012. — 496 с.
- 8) Трудове право України: академічний курс: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Пилипенко П. Д. та ін. ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. П. Д. Пилипенка. — К. : Ін Юре, 2014. — 548 с.
- 9) Жернаков В.В. Новий погляд на систему трудового права України [Текст] / В.В. Жернаков // Право України. — 1999. - №11. — С. 141-143
- 10) Занфірова Т.А. Аксіологічно-нормативні засади філософії трудового права: монографія / Т.А. Занфірова. — Запоріжжя : КПУ, 2010. —С. 155
- 11) Чанишева Г. І. Колективні відносини у сфері праці: теоретико-правовий аспект : моногр. / Г. І. Чанишева. — Одеса : Юрид. л-ра, 2001. — 328 с.
- 12) Щербіна В.І. Функції трудового права : монографія / В.І. Щербіна. — Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2007. — 425 с.

Тема № 9. Трудовий договір.

Семінарське заняття № 6: Трудовий договір.

Навчальна мета заняття №: засвоєння поняття трудового договору, його видів порядок його укладення та розірвання.

Кількість годин: -2 години.

Місце проведення: аудиторія коледжу.

Навчальні питання:

1. Поняття, сторони та зміст трудового договору.
2. Загальний порядок прийняття на роботу.
3. Особливості укладання окремих видів трудових договорів.
4. Припинення трудового договору.
5. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника.
6. Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу.

Методичні вказівки:

Вивчаючи зміст трудового договору, необхідно чітко розуміти, які умови є обов'язковими, а які додатковими. Особливу увагу слід звернути на таку додаткову умову трудового договору, як випробування при прийнятті на роботу, та порядок її запровадження.

Розглядаючи види трудових договорів, необхідно дослідити безстрокові та строкові трудові договори, письмові та усні трудові договори, контракт, трудові договори з тимчасовими та сезонними працівниками тощо.

Характеризуючи порядок укладення трудового договору, необхідно чітко знати етапи його укладення, перелік документів, що необхідно подати при прийнятті на роботу. Особливу увагу доцільно приділити гарантіям прав працівників при прийнятті на роботу.

Вивчаючи переведення та переміщення працівників, здобувачі освіти повинні знати, в чому полягає відмінність переведення від переміщення та бути спроможними навести приклади цих явищ. Слід вивчити різновиди

переведення на іншу роботу та порядок їх застосування.

Необхідно знати порядок застосування змін істотних умов праці. Особливо звернути увагу на законодавче закріплення кола істотних умов праці.

Розглядаючи відсторонення від роботи, слід звернути увагу на її правову природу. Необхідно розуміти різницю між відстороненням від роботи та звільненням з роботи.

Надаючи загальну характеристику припиненню трудового договору, необхідно розглянути такі категорії, як припинення трудового договору, розірвання трудового договору та звільнення з роботи. Курсантам необхідно розрізняти правила розірвання трудового договору, укладеного на невизначений строк, та строкового трудового договору за ініціативою працівника. Характеризуючи розірвання трудового договору за ініціативою роботодавця, необхідно знати як загальні, так і додаткові підстави. Слід звернути особливу увагу на правила розірвання трудового договору на вимогу профспілкового чи іншого уповноваженого на представництво трудовим колективом органу. Розглядаючи порядок звільнення з роботи, необхідно дослідити обов'язки роботодавця щодо видачі працівнику належно оформленої трудової книжки і виплати всіх сум, що належать йому від підприємства, установи, організації.

Проведення практичного заняття у формі квесту «Я знаю свої трудові права».

Головні ролі учасників квесту: неповнолітній Микита, якому виповнилось 19 років та його молодший брат Денис, якому лише 16 років і вони влітку вирішили попрацювати в одному з супермаркетів міста Харків, батьки неповнолітнього – Надія та Богдан, адміністратор супермаркету, працівник відділу кадрів, юрист. Медична сестра, психолог.

Варто звернути увагу на особливості працевлаштування неповнолітніх, порядок та оформлення на роботу, встановлення випробувального строку, права неповнолітніх працівників тощо.

Підготуйте самостійно письмове рішення наступних практичних задач:

Задача №.1

На заводі з пенсіонерів, які пропрацювали на підприємстві більше 10 років, було створено раду робітничої гідності. З метою популяризації роботи цієї ради директор заводу видав наказ, в якому зобов'язав відділ кадрів оформляти прийняття на роботу і звільнення тільки за згодою ради робітничої гідності.

Який порядок прийняття на роботу встановлює закон? Дайте правову оцінку наказу директора заводу.

Задача №.2

При переговорах з директором підприємства «Укрхімфарм» було домовлено, що Мащенко приймається на роботу через 15 днів з тим, щоб він міг звільнитись із попередньої роботи. Мащенко тут же написав заяву, на якій директор наклав резолюцію: «Відділ кадрів. До наказу».

Коли Мащенко в обумовлений день вийшов на роботу, виявилось, що наказ про зарахування його на роботу не видавався і потреб в його праці підприємство немає.

Чи виникли між Мащенко і підприємством “Укрхімфарб” трудові відносини? Як Мащенко може захистити свої права?

Задача №.3

Зозуля 15 серпня домовився про роботу бухгалтером фірми “Сімплекс” і 16 серпня був виданий наказ про зарахування його на роботу з 1 вересня. Коли 1 вересня Зозуля прийшов на роботу, його до роботи не допустили, пославшись на те, що обсяг роботи зменшився і потреби в його послугах фірма немає.

Чи виникли між Зозулею і фірмою “Сімплекс” трудові відносини? Як Зозуля може захистити свої права?

Задача № 4

Директор приватного підприємства видав наказ, яким заборонив приймати на роботу родичів осіб, які працюють на його підприємстві. На підставі цього наказу було відмовлено Дядюрі в прийнятті на роботу шофером, оскільки його брат є працівником даного підприємства – заступник директора по економіці.

Чи є законним такий наказ директора? Як може Дядюра оскаржити дії директора?

Задача №.5

Христенко звернувся до директора підприємства з проханням про прийнятті на роботу інженером. Директор запропонував взяти у відділі кадрів листок по обліку кадрів, заповнити його і разом з іншими документами і заявою принесли до нього.

Поки Христенко виконував цю вказівку директора, останній зателефонував на місце роботи Христенко і з’ясував, що Христенко є членом Комуністичної партії України, активно веде партійну роботу, двічі при підготовці колективного договору організував страйк, входив до складу страйкового комітету.

Одержавши такі відомості про Христенка, директор відмовив йому у прийнятті на роботу. Чи законні такі дії директора? Що таке необґрунтована відмова у прийнятті на роботу?

Задача №.6

Канторович домовився з начальником цеха про прийняття його на роботу майстром пошивочного цеха фабрики індивідуального пошиття одягу. Оскільки начальнику цеха працівник був потрібним негайно, він запропонував Канторовичу передати йому всі документи на оформлення трудового договору, виходити завтра на роботу, а прийом на роботу він сам оформить у відділі кадрів.

Канторович з пропозицією начальника цеха погодився і приступив до роботи. Через тиждень начальник цеха повернув Канторовичу його особисті документи і пояснив, що директор фабрики відмовився від укладення з Канторовичем трудового договору, оскільки обсяг роботи в цеху зменшився і буде скорочення штату працівників.

Чи можна вважати трудовий договір з Канторовичем укладеним, оскільки він був фактично допущений до роботи? Які правові наслідки настали у даному випадку?

Задача №7

Після домовленості про прийняття Феценка на посаду інженера, уповноважений власником орган підприємства зажадав від нього: 1) трудову книжку; 2) паспорт; 3) диплом про освіту; 4) характеристику з попереднього місця роботи; 5) довідку про забезпеченість житловою площею. Феценком були подані всі ці документи, крім характеристики, яку він зобов'язався подати протягом тижня. Уповноважений власником орган допустив Феценка до роботи, але попередив, що коли він протягом тижня не подасть характеристику, угода про укладення трудового договору буде розірвана.

Проте такої характеристики Феценко не подав, бо керівник з попереднього місця роботи відмовився її видати.

Які документи може вимагати власник або уповноважений ним орган при прийнятті на роботу? Які правові наслідки настають при неподанні Феценком характеристики?

Задача № 8

Безробітний Курочкин уклав трудовий договір з фізичною особою – Головка. Пропрацювавши 2 години, Курочкин став вимагати оформлення трудової книжки, у чому Головка йому відмовив з посиланням на те, що він є громадянином, який не займається підприємницькою діяльністю, а тому трудову книжку заводити і вести не потрібно.

Але, якщо Курочкин буде працювати сумлінно і вияве бажання то, він по завершенні роботи у нього (через рік) оформить йому трудову книжку і зробить там відповідні записи згідно Інструкції про порядок ведення трудової книжки.

Чи правомірні дії Головка? Який порядок ведення трудових книжок для працівників, які працюють у фізичних осіб-роботодавців передбачено законодавством України?

Задача №.9

В газеті «Голос України» було опубліковано оголошення, що фірма «Контакт» запрошує на роботу менеджера по реалізації продукції фірми: чоловіка не старше 35 років, що знає англійську і українську мови, вміє працювати на комп'ютері.

За цією об'явою до президента фірми звернулась Григор'єва, яка відповідає усім вимогам, крім однієї – вона жінка.

Президент фірми відмовив Григор'євій у прийнятті на роботу, пославшись на те, що робота пов'язана з роз'їздами і фірма хоче прийняти на роботу тільки чоловіка. Григор'єва оскаржила відмову в прийнятті на роботу прокурору району.

Дайте правову оцінку діям президента фірми. Чи зміниться щось, коли виявиться, що Григор'єва є вагітною?

Задача №.10

Тарасова прийнята на роботу в плановий відділ заводу на посаду економіста з питань праці. Але з урахуванням її знань, досвіду роботи адміністрація з метою ущільнення робочого дня поклала на неї наступні додаткові обов'язки: складання посадових інструкцій для персоналу заводу; розроблення проекту плану виробничої діяльності заводу; надання допомоги старшому бухгалтеру під час складання річного звіту; постійне представництво в комісії з трудових спорів і в комісії, яка проводить інвентаризацію споруд.

У своїй заяві в комісію з трудових спорів Тарасова послалась на те, що доручені їй завдання виходять за рамки її трудової функції. Яке рішення повинна винести КТС?

Література:

- 1) Конституція України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
- 2) Кодекс законів про працю України від 10 груд. 1971 р. № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1971. — Додаток до № 50. — Ст. 375.
- 3) Загальна декларація прав людини ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1948 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015
- 4) Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042
- 5) Європейська соціальна хартія (переглянута) від 3 травня 1996 року. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_062
- 6) Мельник К. Ю. Трудове право України : підручник / К. Ю. Мельник. — Харків : Діса плюс, 2019. — 480 с.

- 7) Трудове право: підручник / В. В. Жернаков, С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко та ін. ; за ред. В. В. Жернакова. — Х. : Право, 2012. — 496 с.
- 8) Трудове право України: академічний курс: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Пилипенко П. Д. та ін. ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. П. Д. Пилипенка. — К. : Ін Юре, 2014. — 548 с.
- 9) Жернаков В.В. Новий погляд на систему трудового права України [Текст] / В.В. Жернаков // Право України. — 1999. - №11. — С. 141-143
- 10) Занфірова Т.А. Аксіологічно-нормативні засади філософії трудового права: монографія / Т.А. Занфірова. — Запоріжжя : КПУ, 2010. —С. 155
- 11) Чанишева Г. І. Колективні відносини у сфері праці: теоретико-правовий аспект : моногр. / Г. І. Чанишева. — Одеса : Юрид. л-ра, 2001. — 328 с.
- 12) Щербіна В.І. Функції трудового права : монографія / В.І. Щербіна. — Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2007. — 425 с.

Тема № 7: Охорона праці.

Семінарське заняття №: Охорона праці.

Навчальна мета заняття: засвоєння, поглиблення та розширення знань з охорони праці, а також вироблення навичок із застосування положень національного законодавства для вирішення ситуацій, що виникають у практичній діяльності в цій сфері.

Кількість годин 2 години

Місце проведення: аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття охорони праці та принципи державної політики у цій галузі.
2. Правове регулювання охорони праці.
3. Гарантії прав працівників на охорону праці.
4. Організація охорони праці на підприємстві.
5. Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій.

Методичні вказівки:

Розглядаючи перше питання, необхідно засвоїти поняття «охорона праці», знати принципи державної політики у цій галузі та вивчити значення охорони праці для держави, працівників та роботодавців.

Вивчаючи правове регулювання охорони праці, необхідно знати рівні такого регулювання. Особливу увагу слід приділити засвоєнню європейських стандартів у сфері охорони праці.

При вивченні гарантій прав працівників на охорону праці слід дослідити окремо загальні та спеціальні гарантії. Особливу увагу доцільно приділити засвоєнню особливостей охорони праці жінок, неповнолітніх та інвалідів.

Характеризуючи організацію охорони праці на підприємстві, курсанти повинні знати, які підрозділи створюються на підприємстві для забезпечення

охорони праці, їх правовий статус, а також які заходи застосовуються роботодавцями для забезпечення охорони праці.

Розглядаючи останнє питання, необхідно засвоїти порядок організації розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.

Теми для рефератів:

1. Європейські стандарти у сфері охорони праці.
2. Гарантії прав працівників на охорону праці під час укладення трудового договору.
3. Гарантії прав працівників на охорону праці під час роботи.
4. Особливості охорони праці жінок.
5. Особливості охорони праці неповнолітніх.
6. Особливості охорони праці інвалідів.
7. Служба охорони праці.

Література: конспект лекцій.

- 1) Кодекс законів про працю України від 10 груд. 1971 р. № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1971. — Додаток до № 50. — Ст. 375.
- 2) Про охорону праці : закон України від 14 жовт. 1992р. № 2694-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 49. — Ст. 668.
- 3) Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності : закон України від 23 верес. 1999 р. № 1105-XIV // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 46—47. — Ст. 403.
- 4) Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : закон України від 21 берез. 1991 р. № 875-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 21. — Ст. 252.
- 5) Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : закон України від 15 верес. 1999 р. № 1045-XIV // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 45. — Ст. 397.
- 6) Деякі питання розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві : постанова Кабінету Міністрів України від 30 листоп. 2011 р. № 1232 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1232-2011-п>
- 7) Про затвердження переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, порядку проведення цих оглядів та видачі особистих медичних книжок : постанова Кабінету Міністрів України від від 23 травня 2001 р. № 559 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/559-2001-п>
- 8) Про затвердження Положення про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту : наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 24 березня 2008 р. № 53,

- [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0446-08>
- 9) Про затвердження Типового положення про службу охорони праці : наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 15 листоп. 2004 р. № 255 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1526-04>.
- 10) Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці : затверджено наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 р. № 15 // Офіційний вісник України. – 2005. - № 8. – Ст. 455
- 11) Конвенція МОП № 45 «Про використання праці жінок на підземних роботах у шахтах будь-якого роду» (1935 р.), [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_134
- 12) Конвенція МОП № 103 «Про охорону материнства» (1952 р.), [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_122
- 13) Директива Ради № 89/391/ЄЕС «Про впровадження заходів для заохочення вдосконалень у сфері безпеки і охорони здоров'я працівників під час роботи» від 12 червня 1989 р., [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_b23
- 14) Директива Ради № 89/656/ЄЕС «Про мінімальні вимоги до охорони здоров'я і безпеки при використанні працівниками засобів індивідуального захисту на робочих місцях» від 30 листопада 1989 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_b44
- 15) Амелічева Л.П. Забезпечення безпеки праці як умови трудового договору : монографія / Л.П. Амелічева. – Донецьк : Норд-Прес, ДонНУ, 2010. – 179 с.
- 16) Гогіташвілі Г.Г. Системи управління охороною праці : навчальний посібник / Г.Г. Гогіташвілі. – Л. : Афіша, 2002. – 32- с.
- 17) Голінько В.І. Основи охорони праці : підручник / В.І. Голінько. – Д. : НГУ, 2008. – 270 с.
- 18) Лавріненко О.В. Правовий механізм нагляду і контролю за додержанням законодавства України про охорону праці : навчальний посібник / О.В. Лавріненко. – Донецьк : Вебер (Донецька філія), 2007. – 118 с.
- 19) Науково-практичний коментар до Закону України «Про охорону праці» / С.П. Ткачук та ін.. – К. : Основа. – 1997. – 528 с.

3. Рекомендована література

Основна література:

1. Господарське право України: навч. посіб.: у 2 ч. Ч. 1; за заг. ред. О. П. Гетьманець, Ю. М. Жорнокуя, О. М. Шуміла / О. П. Гетьманець, Ю. М. Жорнокуя, О. М. Шуміла та ін. – К.: Хай-Тек Прес. – 368 с.
2. Господарське право України : підручник у 2-х ч., Ч. 2 / Андрєєва О. Б., Гетманець О.П., Гришина І.І. та ін., – Х.: Харк.нац.ун-т внутр. справ, 2014. –

368 с.

3. Господарське право : навч. посіб. для підготовки до іспитів / В.С. Мілаш. – Х. : Право, 2017. – 327 с.
4. Апаров А.М., Онищенко О.М. Господарське право України. Підручники та навчальні посібники. Том 1: Загальна частина – К: Видавництво «Істина», 2016. – 452 с
5. Підприємницьке право у запитаннях та відповідях : навч. посібник : Рекомендовано МОН України / М.І. Карлін, А.В. Носалюк. - К. : Кондор, 2008. - 356 с.
6. Мельник К. Ю. Трудове право України : підручник / К. Ю. Мельник. — Харків : Діса плюс, 2014. — 480 с.
7. Трудове право: підручник / В. В. Жернаков, С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко та ін. ; за ред. В. В. Жернакова. — Х. : Право, 2012. — 496 с.

Допоміжна література:

8. Конституція України від 28.06.96 р. // Урядовий кур'єр. – 1996. Липень. – № 129-130.
9. Господарський кодекс України // Голос України. – 2003 – № 3 (14.03.2003). – № 49-50.
10. Господарсько-процесуальний кодекс // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6 (11.02.92). – Ст. 56.
11. Цивільний кодекс України // Голос України. – 2003. – № 3 (12.03.2003) № 45–46; Голос України. – 2003. – № 3 (13.03.2003). – № 47-48.
12. Податковий кодекс України // Голос України. – 2010. – № 12 (04.12.2010). – № 229-230.
13. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Верховна Рада України; Закон від 14.05.1992 № 2343-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31. – Ст. 440.
14. Про акціонерні товариства : Верховна Рада України; Закон від 17.09.2008 № 514-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 50-51. – Ст. 384.
15. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Верховна Рада України; Закон від 06.02.2018 № 2275-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2018. – № 13. – ст.69.
16. Про страхування : Верховна Рада України; Закон від 07.03.1996 № 85/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 18. – Ст. 78.
17. Про господарські товариства : Верховна Рада України; Закон від 19.09.1991 № 1576-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – Ст. 682.
18. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Верховна Рада України; Закон від 15.05.2003 № 755-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31-32. – Ст. 263.

19. Про захист від недобросовісної конкуренції : Верховна Рада України; Закон від 07.06.1996 № 236/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 36 (03.09.96). – Ст. 164.
20. Про захист економічної конкуренції : Верховна Рада України; Закон від 11.01.2001 № 2210-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – Ст. 64.
21. Про антимонопольний комітет України : Верховна Рада України; Закон від 26.11.1993 № 3659-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 50. – Ст. 472.
22. Про прокуратуру : Верховна Рада України; Закон від 14.10.2014 № 1697-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2-3. – Ст. 12.
23. Про Службу безпеки України : Верховна Рада України; Закон від 25.03.1992 № 2229-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992, № 27, ст.382.
24. Про відпустки : закон України від 15 листоп. 1996 р. № 504/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1997. № 2. Ст. 4.
25. Про зайнятість населення : закон України від 05 лип. 2012 р. № 5067-VI : [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
26. Про соціальний діалог в Україні: закон України від 23.12.2010 р. № 2862-VI : [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2862-17>.
27. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності : закон України від 22. червн. 2012 р. № 5026-VI // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 22. Ст. 216.
28. Про колективні договори і угоди : закон України від 01 лип. 1993 р. № 3356-XII // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 36. Ст. 361.
29. Про оплату праці : закон України від 24 берез. 1995 р. № 108/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1995. —№ 17. Ст. 121.
30. Про індексацію грошових доходів населення : закон України від 3 липня 1991 р. № 1282-XII// Відомості Верховної Ради України. 1991. № 42. Ст. 551.
31. Про охорону праці : закон України від 14 жовт. 1992р. № 2694-XII // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 49. Ст. 668.
32. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) : закон України від 03 берез. 1998 р. № 137/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1998. —№ 34.—Ст. 227.
33. Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостатчею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей : закон України від 06 черв. 1995 р. № 217/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 22. Ст. 173.
34. Про державну службу : закон України від 10 груд. 2015 р. № 3723-XII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/889-19>

35. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності : закон України від 23 верес. 1999 р. № 1105-XIV // Відомості Верховної Ради України. 1999. № 46—47. Ст. 403.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Офіційний портал Верховної Ради України: Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>